

Matúš Demko | 26.05.2021

Treba byť skromným, nebáť sa kritiky a vyjadriť svoj názor

Patrí medzi významné osobnosti slovenskej vedy. Je zakladateľom a priekopníkom v oblasti patopsychológie - psychológie ľudí s rozličným druhom postihnutia, ktorou sa začal zaoberať už v šesťdesiatych rokoch minulého storočia.

Na Univerzite Komenského od roku 1968 viedol dvadsaťpäť rokov katedru patopsychológie a sociálnej patológie. V roku 1993 ho na Slovensku vymenovali ako prvého profesora psychológie. O päť rokov nato (1998) prešiel na [Pedagogickú fakultu Trnavskej univerzity](#), kde viedol katedru psychológie a etickej výchovy, neskôr pôsobil na [katedre pedagogických štúdií](#), kde prednášal najmä všeobecnú a vývinovú psychológiu a integráciu postihnutých detí a mládeže.

Profesor Ladislav Požár jubiluje. Dožíva sa okrúhlych 90 rokov.

Splnený detský sen: drevená kolobežka

Narodili ste sa 26. mája 1931 v Znojme v rodine pivovarského robotníka. Nelákalo vás to

pracovať v pivovare?

V čase, keď som žil ešte v Znojme, ma práca v pivovare nijako nelákala, vlastne som o svojej budúcej práci ešte ani neuvažoval.

Mali ste súrodencov? Aké ste mali detstvo?

Mal som staršiu sestru Máriu, na ktorú veľmi rád spomínam, pretože sa o mňa pekne starala. Do siedmich rokov som žil v Znojme. Pamätám sa, že som chodil do materskej škôlky, ktorá bola pomerne ďaleko od bytu, ktorý sme mali prenajatý. Bolo treba ísť aj cez cestu (ulicu) a ja som chcel chodiť sám. Najskôr ma vodila moja sestra a potom už som to skúšal sám, ale sestra ma z diaľky sledovala a dávala pozor, aby sa mi nič nestalo. Je pravda, že vtedy (1935-1938) nebola na uliciach nijaká veľká premávka, takže to nebolo až také nebezpečné.

Mám ešte jednu spomienku. Na Veľkonočný pondelok sa organizovali pochody detí po uliciach, deti spievali a pred domami stáli ľudia a dávali nám deťom nejaké peniaze ako odmenu, čo sme si potom spravodlivo rozdelili. A tak sa stalo, že som dostal takú sumu, ktorá stačila na nákup malej drevenej kolobežky. Obchod s hračkami bol priamo vo vedľajšom dome a ja som sa na tú kolobežku každý deň pozeral. A tak sa mi splnil jeden môj detský sen. Keď sme sa tesne pred druhou svetovou vojnou museli presťahovať zo Znojma do malej dedinky blízko Plzne, kde otec začal pracovať v pivovare Gambrinus, začal som chodiť do základnej školy v Mlečicích u Zbiroha. Tam som základnú školu aj ukončil a po vojne sme sa vrátili do Znojma. Vtedy som sa začal zaujímať o prírodu a vstúpil som do skautskej organizácie, čo ma pozitívne ovplyvnilo na celý život.

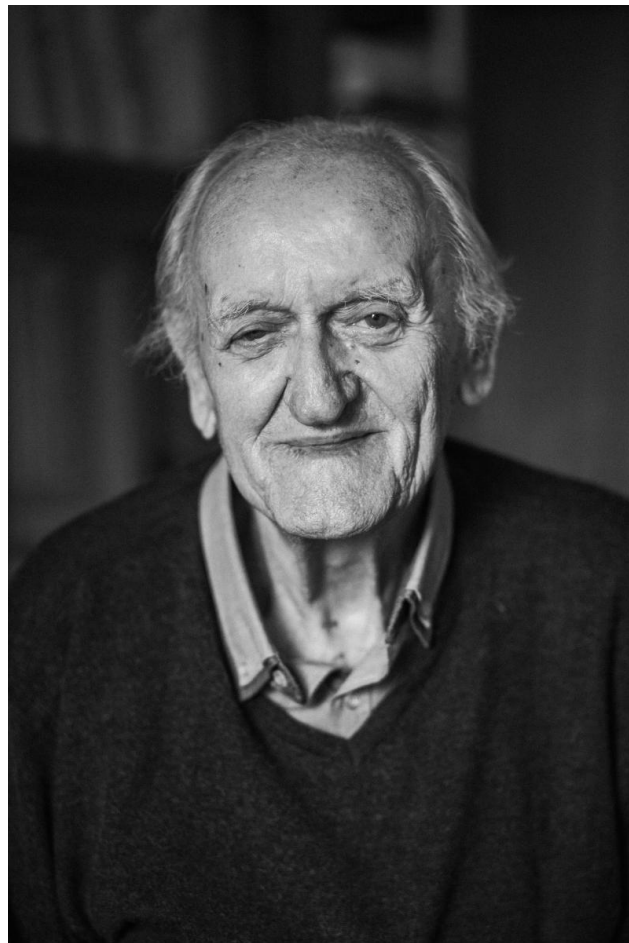
Spomínate vojnu. Ako sa vás dotkla?

V Podmoklech u Zbiroha, kde sme počas vojny bývali, ma raz oslovil jeden obyvateľ tejto dedinky (meno si už nepamätám), o požiadal ma, či by som bol ochotný nosiť do lesa nad dedinou partizánom potraviny. Ja som, samozrejme súhlasil a raz za týždeň som im nosil na dohovorené miesto v lese balíček jedla. Do lesa som chodieval vždy rád, takže to nebolo nijako nápadné. Po vojne v roku 1947 som dostal legitimáciu partizánskej skupiny „Vpřed“ Skuteč, číslo 134, ktorá ma oprávňovala nosiť pamätnú medailu danej partizánskej skupiny, ako jej čestný člen. Medailu som zrejme stratil, ale legitimáciu mám.

Najprv úderník, potom vychovávateľ na internáte

Ako si spomínate na rodičov?

Moja matka ma vychovávala pomerne prísne, musel som byť slušný, poslúchať. Môj otec, ktorý bol pivovarským robotníkom, nejako vážnejšie nezasahoval do mojej výchovy, pretože počas vojny pracoval v Plzni, čo bolo pomerne ďaleko od domu a spolu sme trávili iba málo času. Napriek tomu som ho mal

rád. Bol to práve on, kto mi pomohol nájsť si zamestnanie. Vybral mi miesto učňa v podniku ELITE Varnsdorf, kde som sa vyučil a začal som pracovať ako pletiar pančúch. Práve práca v tejto fabrike ma veľmi ovplyvnila.

Ktoré životné okolnosti vás nasmerovali na štúdium psychológie a patopsychológie? Prečo si vás napokon nezískala matematika a fyzika, ktoré ste rok študovali?

Bola to predovšetkým moja práca v spomínanej fabrike ELITE. Keďže som bol v práci veľmi úspešný, stal som sa tzv. úderníkom, vymyslel som aj isté zlepšenie v práci na pletacích strojoch a mal som pozitívny vplyv na spolupracovníkov, vedenie podniku mi navrhlo, aby som sa stal vychovávateľom na internáte. Ja som túto funkciu prijal, ale veľmi skoro som si uvedomil, že k takej práci potrebujem primerané vzdelanie a ja som nemal ani maturitu. V Československu vtedy vznikli "robotnícke prípravky", kde bolo možné za rok maturitu získať. Prihlásil som sa a prijali mňa na robotnícku prípravku v známom meste Mariánske Lázně. Spolu s nami v internáte bývali aj učitelia, ktorí nám pomáhali v štúdiu aj v čase po vyučovaní. Štúdium som ukončil s vyznamenaním. Mali sme si vybrať, aký odbor by sme chceli študovať. Keďže som bol predtým nejak čas vychovávateľom, chcel som študovať psychológiu, resp. psychológiu a pedagogiku.

Po zhodnotení všetkých absolventov mi riaditeľ navrhol, aby som zmenil svoje želanie a vybral si fyziku a matematiku, keďže tento veľmi žiadaný odbor si nikto nevybral. Bol som škole veľmi vďačný za to, že mi umožnila získať maturitu, a preto som súhlasil. Po roku úspešného štúdia matematiky a fyziky na Univerzite v Olomouci prišla ponuka ísť študovať psychológiu a pedagogiku do Ruska. Prihlásilo sa veľa študentov, ale vybrali iba malý počet a ja som bol, našťastie, medzi nimi. Takto som sa dostal k štúdiu toho, čo som chcel od začiatku študovať.

Patopsychológia: Psychológia ľudí so zdravotným postihnutím

Vašou doménou je patopsychológia, teda psychológia ľudí so zdravotným postihnutím. Na Slovensku ste zakladateľom a nestorom tohto odboru. Bolo náročné ho založiť a takpovediac presadiť, ustáliť?

To, že som sa začal zaoberať psychológiou ľudí s postihnutím, súvisí s mojím kolegom a priateľom doc. PhD. Miroslavom Bažánym, CSc. Keď založil Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, potreboval aj psychológov, ktorí by sa zaoberali skúmaním ľudí s rôznym druhom postihnutia. Pre skúmanie ľudí so zrakovým postihnutím si vybral mňa. Vďaka tomu som sa začal zaoberať výskumom v uvedenej oblasti. Samozrejme, že ma potom začalo zaujímať aj to, ako takí ľudia žijú, aké majú problémy a ako im možno pomôcť. Zistil som že sú to predovšetkým ľudia a až na druhom mieste majú isté osobitosti resp. problémy. Takže pri ich výchove a vzdelávaní treba vychádzať predovšetkým z toho, že majú predovšetkým rovnaké problémy ako tzv. bežní ľudia. Preto som sa začal zaoberať morálnym vývinom a zistil som, že v tejto oblasti sú dokonca lepší ako tzv. normálni ľudia. Výsledky týchto výskumov sú skutočne zaujímavé a oslovili i psychológov vo Veľkej Británii pri mojom pobyte v Londýne a aj v iných mestách. Pokúsiť sa o presadenie nového psychologického odboru na Slovensku nebolo ľahké a zaslúži sa o to najmä doc. Bažány a jeho výskumný ústav.

Odborne ste sa azda najviac venovali psychológii ľudí so zrakovým postihnutím. Prečo? V čom si táto problematika vyžaduje svoju pozornosť?

V staršom veku má problémy s videním veľa ľudí. Nazdávam sa, že aj z tohto dôvodu môže tento

problém zaujímať mnohých a možno to prispeje aj k podpore výskumu v tejto oblasti nielen u odborníkov, ale aj u bežnej populácie a možno aj u vlády.

Sú podľa vás ľudia s postihnutím dostatočne integrovaní do spoločnosti na Slovensku? Čo vôbec znamená v tomto prípade „integrácia“?

I keď sa mnohí (tak odborníci, ako aj politici, alebo bežní ľudia) nevyjadrujú o ľuďoch s postihnutím negatívne, mnohí z nich ich považujú za menejcenných, niektorým prekážajú a pod. Nazdávam sa, že k určitému zlepšeniu došlo, čo napomáha ich integrácii, t.j. zapojenia sa do tzv. bežného života.

Integráciu chápem jednoducho ako zapojenie sa týchto ľudí do života, pričom sa im snažia pomáhať a to aj vtedy, keď to vôbec nepotrebujú. I to je prejavom podceňovania a ľudí s postihnutím, to ich môže uraziť. Ak mám teda zhodnotiť situáciu spred 50 rokov, kedy som sa integráciou začal zaoberať, nazdávam sa, že k istému zlepšeniu došlo. Sociálna integrácia podľa mňa znamená zapojenie sa do života podľa svojich možností.

Aby spoločnosť nechápala ľudí s postihnutím ako menejcenných

Prečo by sme aj my možno mali viac chcieť porozumieť psychológii ľudí s postihnutím?

Ľudia s rôznym druhom a stupňom postihnutia sú predovšetkým ľudia a tak ich treba aj prijímať. Moje skúsenosti svedčia o tom, že aj mnohí z nich dokázali v živote veľa. Netýka sa to len športovcov, ale aj vedcov. Práve preto potrebujú, aby ich spoločnosť nechápala ako menejcenných alebo úplne závislých od pomoci druhých. Život nemajú ľahký, ale netreba ich iba ľutovať, ale chápať.

Podľa [Miroslava a Viery Andreánskych](#) ste boli tiež priekopníkom experimentálneho výskumu morálneho vývinu detí prostredníctvom zisťovania výskytu a miery profilujúcich črt morálneho vývinu – čestnosti a nezištnosti. Mohli by ste to priblížiť?

Predovšetkým chcem upozorniť na to, že skúmať morálku pomocou metódy dotazníka je nedostatočné. Každý môže na otázky odpovedať aj nepravdivo, len aby sa zapáčil. V dobre nastavenom experimente sa snažíme uviesť človeka do situácie, v ktorej sa môže správať čestne alebo nečestne, pričom nečestné správanie mu môže priniesť aj isté výhody. Práve preto som sa rozhodol používať metódu experimentu. Keď som počas môjho študijného pobytu vo Veľkej Británii anglickým kolegom povedal, že som na skúmanie čestnosti požiil experiment, veľmi ich to prekvapilo a chceli vedieť podrobnosti, čo som im aj poskytol a museli uznať, že je to zaujímavé a že sa o to tiež pokúsia.

Vplyv ruských psychológov

Ste členom Akadémie pedagogických a sociálnych vied v Moskve, prekladali ste diela ruských psychológov, sám ste sa mnohými z nich inšpirovali alebo ste sa aj osobne poznali. Téma Ruska najmä v politike veľmi rozdeľuje, preto skúsme nepoliticky: Môže byť z východu aj niečo dobré? (úsmev)

Predovšetkým musím povedať, že členom uvedenej akadémie už nie som, pretože členstvo nie je na doživotie. Ale pokiaľ ide o to, či ruská psychológia priniesla niečo dobré, potom musím povedať, že určite áno. Na mňa osobne navyše zapôsobila psychológia Vygotského, ktorého diela neboli dlho ani v Rusku zverejňované. Mal som šťastie, že moji ruskí kolegovia mi umožnili preštudovať niektoré jeho práce, ktoré boli uložené v archíve. V súčasnosti záujem o jeho práce vo svete značne stúpol, najmä záujem o o jeho teórie, pričom tento záujem badať v podstate na celom svete.

V mojich prácach sa Vygotského idey začali objavovať, až keď som sa hlbšie začal venovať psychológii ľudí s postihnutím. Vtedy sa mi dostala do rúk aj jeho azda prvá štúdia o výchove detí s postihnutím a pochopil som, že sa trápim nad vecami, ktoré Vygotský vyriešil už dávno.

Druhým významným psychológom, ktorý ma ovplyvnil, bol prof. Lomov, a to na začiatku mojej vedeckej kariéry, keď som sa zaoberal najmä psychológiou práce a inžinierskou psychológiou. Boli sme aj veľmi dobrí priatelia. Preložil som jednu jeho knihu do slovenčiny. Sám prof. Lomov vydal jednu svoju knihu v USA. Obaja uvedení ruskí psychológovia výrazne ovplyvnili moju vedeckú činnosť.

Trnavská univerzita: pochopenie, dobrí priatelia aj po pracovnej dobe

Na Trnavskej univerzite ste pôsili v rokoch 1998 až 2016. Ako si spomínate na toto obdobie?

Na obdobie mojej činnosti na Trnavskej univerzite spomínam veľmi často. Našiel som tam pochopenie vo vedení fakulty, niekoľko dobrých priateľov, niektorí z nich boli aj moji bývalí študenti. Žili sme spolu v pohode nielen v oblasti práce, ale aj po pracovnej dobe, keď sme sa pravidelne stretávali na tzv. Lechtovici v dome prof. Lechtu, kde sme sa dobre bavili. Bola to krásna tradícia plná zábavy, spevu a hudby.

V čom môžu vaši kolegovia z katedry psychológie, resp. katedry pedagogických štúdií ďalej pokračovať vo vašej práci a odkaze?

Podľa môjho názoru by mali pokračovať v pravidelných odborných stretnutiach, na ktorých sme si vždy bez problémov riešili vedecké a odborné problémy. Samozrejme, že by mali pokračovať v skúmaní

osobitostí ľudí s postihnutím a možností ich zapojenia do života.

Máte Trnavskú univerzitu rád?

Jednoznačne áno, rád na tie roky spomínam. Ľutujem, že môj zdravotný stav mi neumožňuje osobne sa ešte stretnúť.

Ste profesorom, tento titul vzbudzuje rešpekt a úctu. Ako si nielen titulom vybudovať v akademickom prostredí status rešpektovaného odborníka – a nezneužiť to?

Predovšetkým treba byť skromným, nebáť sa kritiky a nebáť sa ani hovoriť vlastný názor na rôzne problémy. Ak sa človek sám v niečom pomýli, mal by sa za to ospravedlniť. Netreba sa báť hovoriť aj nepríjemné veci človeku, ktorému tým chcete pomôcť.

Rád by som ešte zažil koniec pandémie

Dožívate sa 90 rokov. Tešíte sa z tohto veku?

Nikdy som netušil, že sa tak vysokého veku dožijem, takže sa z toho teším.

Som rád, že žijem spolu s manželkou a že máme v Bratislave dve dcéry, ktoré nám vždy, keď je to potrebné, pomáhajú.

Ako sa mávate? Držíte sa pri akom-takom zdraví?

Pokiaľ ide o psychické zdravie, je to v poriadku. Z hľadiska fyzického zdravia je to pomerne zlé. Ja, ktorý som bol kedysi aj horolezcom a hrával som najmä volejbal a stolný tenis, už nedokážem ani dobre chodiť, bolia ma kolená a z domu sa mi nedarí vyjsť.

Robíte si ešte plány do budúcnosti?

Chcem už len v pokoji dožiť.

Čo by ste chceli ešte zažiť, stihnúť?

Rád by som zažil koniec súčasnej pandémie.

Čo považujete v živote za najdôležitejšie?

Nepodliehať panike, byť čestný, voči ľuďom úprimný a dobrosrdečný, milovať prírodu.

Ešte hrávate na mandolínu?

Pred mesiacom som to skúsil, ale nepodarilo sa mi to, pretože prsty sú slabé a nedokážem dostatočne silno stlačiť struny. Takže na svoje 90. narodeniny si už, žiaľ, nedokážem zahrať.

Ďakujeme za rozhovor!

foto: TRUNI/Barbora Likavská

Trnavskú univerzitu môžete sledovať aj na sociálnych sieťach.

- [Log in](#) to post comments

Nestíhaš všetko sledovať? Nevadí!
Prihlás sa do newslettera a už ti nič neujde
Žiadny spam. Kedykoľvek sa môžeš z odberu odhlásiť.

@vaša e-mailová adresa

ODOSLAŤ

Články, ktoré by ťa mohli zaujímať